

Dr. Bodrogközy György

TÁJVÉDELEM A TISZA MENTÉN

A kultúra hatása mind jobban megváltoztatja ősi tájaink eredeti arculatát. Folyóink közel egy évszázada kialakított árvédelmi töltésrendszere szűk határok közé szorította víztömegtét. Az emberi társadalom fejlődésével együtt járó, fokozódó termőföldigény hatására eltűnt az Alföld vadvízország, s a folyómedrek kanyargását követő árteri ligetek nagy része is fejse alá került. Kultúrerdek s ekézföldek uralták a Tisza menti tájat is. Így vált ősi arculata mind egyhangúbbá, jellegnéklivé. Az ibolya- és gyöngyvirágtermő kőrises mocsártölgyesek, öreg szakállas fűzes-nyárasok helyén kukoricatáblák végtelensége, s gyorsan ipari fát adó nyárasok, lassan megszokottá váló képet nyújtanak.

Kétségtelenül igaz, hogy ma már minden tapalattnyi föld hasznosítására szükségünk van. A gazdasági fejlődés azonban nem zárja ki annak szükségességét, hogy kisebb-nagyobb területeken megőrizzük, fenntartsuk vagy ha szükséges, rekonstruáljuk az ország, közelebből az Alföld, egyes ősi, jellegzetes tájrészleteit. Ez a kíváncsalom nemcsak egyes szakembercsoportok igénye. Minden túlzás nélkül állíthatjuk, hogy ma már ez általános igény: Magyarország, Európa, s világszerte mind hangsúlyosabb jelentkező igény. — Ahogy a legnagyobb lakásnépség idején sem sajnáltuk népünk művészi alkotásaitól letűnt századok megmentett és összegyűjtött emlékeitől tágas múzeumaink tárolóhelyiségeit, úgy mező- és erdőgazdasági termelésünk fokozott ütemet diktáló tervei is nélkülözni tudják ősi tájaink egy-egy darabjának, szabadtéri múzeumának védetté tételét, s a termelésből való részleges kikapcsolását.

Az ilyen és ehhez hasonló gondolatok felvetése talán sohasem volt időszerűbb, mint napjainkban; addig védjük természeti értékeinket, amíg van mit védeni.

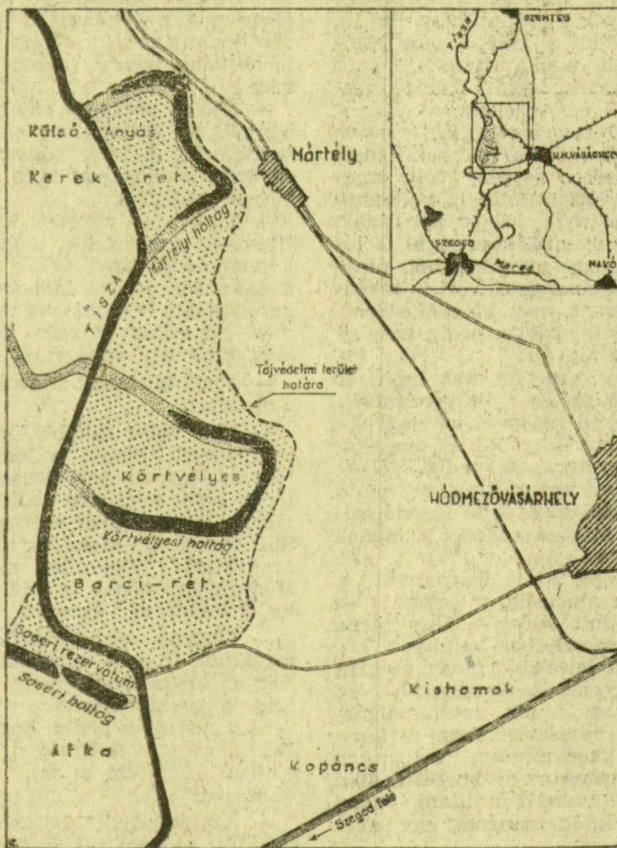
Általában kétféle természetvédelemről szoktak beszélni. Szigorúbb rendszabályok szerint fenntartott, rendszerint kisebb területű természetvédelmi területek, ún. természetvédelmi területek; ebben az esetben az Országos Természetvédelmi Hivatal elrendeli a kijelölt szakasz gazdasági használaton kívüli való helyzetét. Az ilyen erdőekben megszűnik a fakitermelés és telepítés, a rétek kaszálása, illetve legeltetése, a nádvágasz stb. Ezáltal az ősi növény- és állatvilág zavartalan életfeltételei biztosítottak. Az ilyen területek csak OTH írásos engedélyvel szabad belépni; élővilágának megkárosítóit törvényes úton vonják felelősségre. E rendelkezések betartására, illetve ellenőrzésére természetvédelmi őrszolgálat létesítésére kerül sor. Ilyen szigorú védelemben részesül pl. a Kis-Balaton, Bátorliget öslápjá.

Enyhébb rendszabályok alkalmazása esetében a terület látogatását nem kötik engedélyhez, bízza a természetkedvelők és -barátok fegyelmezett magatartásában. Ilyen körülmények között a homoki erdő-pusztai növényzetéről, odúlakó madarairól híres fehérszárnyas rezervátum Ásotthalom mellett.

Gyakori az is, amikor a védelemben részesített területen az élővilág, főleg a növényzet, bizonyos egyensúlyi helyzetének fenntartása érdekében szükséges bizonyos mérvű használat. Így az évenként egyszer alkalmazott kaszálás, vagy időszakos legeltetés egyes homok-szikes vagy löszpusztai növénytakaró fenntartásához elengedhetetlen. Enélkül a kurtatűvű sztyeppréteket kedvelő állatvilág életfeltételei sem volna biztosítottak. Ugyanakkor a belépés szigorúan engedélyhez kötött, s még a területen dolgozó kutatók is csak igazolvánnyal közlekedhetnek. Ilyen a Pusztaszar határában elterülő Dongér-tó (Büdös-tó), ahol a Fehértóvíz mindinkább kiszoruló szikestavi madárvilág megfelelő védelemben részesül.

A természetvédelemnek másik formája, az enyhébb rendszabályok szerint működő, rendszerint nagyobb kiterjedésű területvé-

delem. Ezt nevezik *tájvédelemnek*, illetve *tájvédelmi körzetnek*. Ebben az esetben nem egy-egy ritka madár- vagy egyéb állatcsoport élőhelyét, vagy növény-társulás termőhelyét, kívánjuk védelemben részesíteni, hanem egy-egy ősi tájat vagy emberi települést kívánatos, akár fejlődéstörténeti, esztétikai, művészeti, didaktikai vagy turisztikai szempontból fenntartani. — Nálunk a tájvédelmi rendszer kialakítását illetően még a kezdet

kezdetén vagyunk. Első lépésként a tihanyi félszigetet sikerült védett tájkörzetté nyilvánítani. Az Alföldön eddig ilyen terület még nem volt.

A hódmezővásárhelyi tanács vb kezdeményezésére — melyhez több hivatalos szerv is csatlakozott — megkezdődött Mártély-Körtvélyesi tájvédelmi körzettel nyilvánításának tervezése. Nem hiába a déalföldi Tiszamente került az ilyen irányú érdeklődés középpontjába. A fokozódó urbanizációs folyamat Hódmezővásárhely és Szeged lakossága számára mind fokozottabb mértékben hozta előtérbe a kiránduló, szórakozó, pihenő és sportolási lehetőségeket nyújtó, könnyen megközelíthető esztétikailag is személynövényörkődítő tájak felkutatását és használatba adását. Szeged idegenforgalmi hivatalának részéről is nemeszser vetődött fel megfelelő kirándulóhelyek hiányának panaszsa. Városunkba érkező országjárók, hétvégi túrára induló kirándulók Szeged környéki programtervezése gyakran okoznak megoldhatatlan nehézségeket.

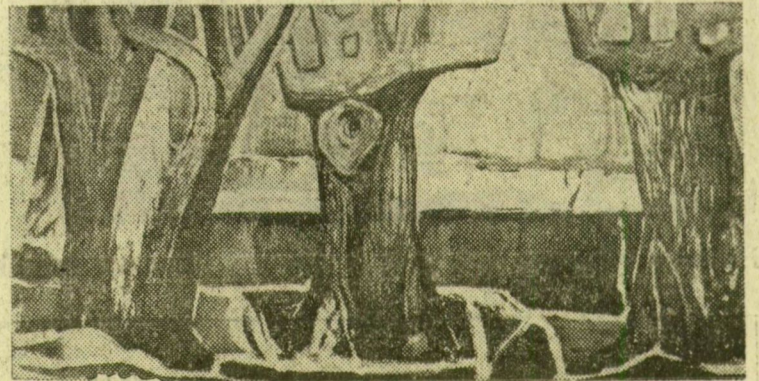
E sajátos Tisza menti tájnak — mint szabadtéri múzeumnak — ősi állapotban való megtartását, illetve hajdani élővilágának fokozatos rekonstrukciója is feltétlenül indokolt, hisz a szomszédos Saséri-rezervátumhoz közvetlenül kapcsolódik.

A Közép-Tisza mentén, a kis-köréi víztározó elkészülte után, kialakításra kerülő védett Tiszatáj tervei már elkészültek. A következő tervidőszakokban hasonló kibontakozási lehetőségeket fog az Alpár-Töserdő térségi Tisza-szakasz is nyújtani. Eszerint tehát déalföldi városaink tájvédelmi körzetkialakítását kezdeményezése úttörő volt. Az Országos Természetvédelmi Hivatal helyszíni szemléje során megállapította, hogy az ősi állapotokat életrekelte, országos jelentőségű tájvédelmi és biológiai értékek feltételül indokolták a hódmezővásárhelyi tanács vb által bejelentett igény jogoságát, s a terület táj- és természetvédelmi kezelésével a tanácsot bizta meg. Miután eredményre vezettek e 2260 ha-t kitevő terület használóival folytatott tárgyalások, a sasér-mártélyi holtág közé eső Tisza-hullámtér tájkörzettel történő nyilvánításának nem volt akadálya.

Az erdő- és mezőgazdasági termelés, vadászat, halászat — megfelelő rendszabályok betartásával — a területen továbbra is engedélyezett.

A tájvédelmi körzet kiterjedése: déli határvonala érintkezik a már eddig is természetvédelmi területként nyilvántartott Sasérral. Kelet irányban haladva, a Tisza-védőtöltés kanyargó vonalát követve, a mártélyi holtág mentén éri el nyugati határát, az élő Tisza vonalát. E Tisza-hullámtéri terület igen változatos tájrészleteket foglal magába. Két sziget húzódik végig a körzeten, a körtvélyesi és mártélyi holtágaktól körülveve. Egyébként e természetes határokkal bezárt tájegység természeti szépségeiben és értékeiben ma is bővelkedő terület. Különö-

SZEGEDI TÉLI TÁRLAT

Pintér József

Három fa

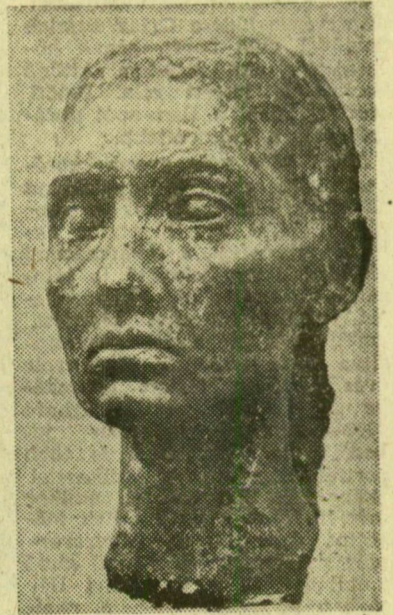

Dér István

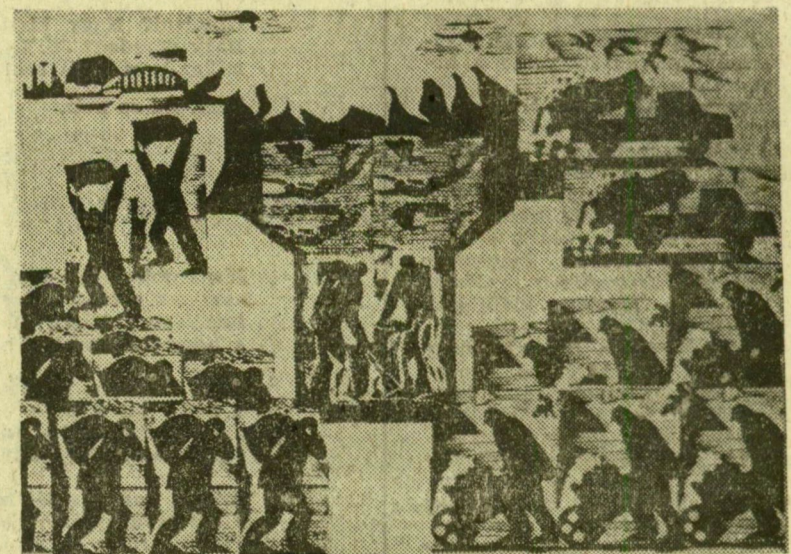
Mártélyi gótika

Farkas Pál

Ida Kalmár Márton Női fej

Papp György

Küzdelem